

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ VA SUV XO‘JALIGI
VAZIRLIGI**

MEHNAT MUHOFAZASI MAXSUS KURSI
FANIDAN AMALIY MASHG‘ULOTLAR BO‘YICHA
O‘QUV QO‘LLANMA

**O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi
oliy o‘quv yurtlararo ilmiy-uslubiy birlashmasi faoliyatini
Muvofiqlashtiruvchi kengash tomonidan o‘quv qo‘llanma
sifatida tavsiya etilgan**

Toshkent – 2013

O'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2013 yil 20 dekabrda 484 - sonli buyrug'iga asosan chop etishga tavsiya etilgan.

UDK 631.153.46:331.45 (075.8)

Ushbu o'quv qo'llanma "Mehnat muhofazasi maxsus kursi" fanini o'qitishning namunaviy dasturi asosida tuzilgan.

O'quv qo'llanmada mehnat muhofazasi maxsus kursining nazariy, huquqiy-me'yoriy va tashkiliy asoslari, ishlab chiqarishda elektr xavfsizligi, texnika xavfsizligi va yuklash-tushirish ishlarida xavfsizlikni ta'minlash bo'limlari bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni o'rganish va bajarish uchun zarur nazariy ma'lumotlar, me'yoriy-texnik hujjatlar, hamda metodik ko'rsatmalar bayon qilingan.

O'quv qo'llanma 5640100 "Hayot faoliyati xavfsizligi" yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan. Shuningdek, ushbu qo'llanmadan turdosh yo'nalishlar talabalari va shu sohadagi O'rta maxsus kasb-hunar kollej va litseylar o'quvchilari ham foydalanishlari mumkin.

Tuzuvchilar:

E.I. Ibragimov, TIMI, katta o'qituvchi.
S. Gazinazarova, TIMI, t.f.n., dotsent.
O.R. Yuldashev, TDTU, t.f.n., dotsent.

Taqrizchilar:

L.I. Petrosova, TDTU, t.f.n., dotsent.
T.A. Haydarov, TIMI, t.f.n., dotsent.

© Toshkent irrigatsiya va melioratsiya instituti, 2013 y.

© Toshkent Davlat texnika universiteti, 2013 y.

Учебное пособие рекомендовано к изданию Министерством Высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан на основании приказа № 484 от 20 декабря 2013 года.

УДК 631.153.46:331.45 (075.8)

Данное учебное пособие составлено на основе типовой программы по изучению курса «Специальный курс охраны труда».

В учебном пособии освещены теоретические основы, требования нормативно-технических документов и методические указания, необходимые при изучении и решении практических задач по разделам предмета «Специального курса охраны труда». Практические задачи, в основном, относятся к разделам: теоретические основы охраны труда; правовые и нормативные основы охраны труда; организационные вопросы охраны труда; вопросы электробезопасности на производственных объектах; общие вопросы техники безопасности на производстве; требования безопасности при эксплуатации приборов и устройств, работающих с большой энергией и давлением; требования безопасности при погрузочно-разгрузочных и транспортных работах.

Пособие предназначено для студентов, обучающихся по направлению 5640100 «Безопасность жизнедеятельности». Пособие также может быть использовано студентами смежных специальностей и учащимися профессионально-технических колледжей и лицеев.

Составители: Э.И. Ибрагимов, ТИИМ, старший преподаватель.
С. Газиначарова, ТИИМ, к.т.н., доцент.
О.Р. Юлдашев, ТГТУ, к.т.н., доцент.

Рецензенты: Л.И. Петросова, ТГТУ, к.т.н., доцент.
Т.А. Хайдаров, ТИИМ, к.т.н., доцент.

© Ташкентский институт ирригации и мелиорации, 2013 г.
© Ташкентский Государственный технический университет, 2013 г.

The manual is recommended to publication on the basis of the order № 484 of 20.12. 2013. Ministry of Higher and Secondary Special Education of the Republic of Uzbekistan.

UDK 631.153.46:331.45 (075.8)

The given manual is composed on the basis of the typical program on studying a discipline “Special course of labour safety”.

In the manual the theoretical basics, requirements of normative and technical documents and the methodical instructions necessary at studying and solving practical issues on sections of a subject of “Special course of labour safety” are covered. Practical issues basically concern the sections: theoretical basics of labour safety; legal and normative basics of labour safety; organizational questions of labour safety; questions of electrical safety in industrial objects; the general questions of the safety precautions in industrial objects; safety requirements at operation of devices and equipment working with the big energy and pressure; safety requirements at cargo handling and transport works.

The manual is intended for students of specialty 5640100 “Safety of live activity”. It can be used also by students of similar specialties and students of professional colleges and licea.

Composers: E.I. Ibragimov, TIIM, the senior lecturer.
S. Gazinazarova, TIIM, Ph.D., associate professor.
O.R. Yuldashev, TSTU, Ph.D., associate professor.

Reviewers: L.I. Petrosova, TSTU, Ph.D., associate professor.
T.A. Khaydarov, TIIT, Ph.D., associate professor.

© The Tashkent institute of irrigation and melioration, 2013.

© The Tashkent State technical university, 2013.

*“Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni
tarbiyalash – mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish
va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti”*
Islom Karimov.

KIRISH

Mustaqil O‘zbekiston Respublikasi yangi Konstitutsiyasining 37-moddasida shunday deyiladi: - “Har bir shaxs mehnat qilish, erkin kasb tanlash, adolatli mehnat sharoitlarida ishlash... huquqiga egadir”. Fuqarolarning shu konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirish maqsadida 1993 yil may oyida “Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi” qonunning, 1996 yil 1 apreldan esa yangi “Mehnat kodeksi”ning kuchga kiritilishi O‘zbekiston Respublikasida fuqarolarning mehnatini muhofazalash va xavfsizligini ta‘minlash umumdavlat miqyosidagi masala darajasiga ko‘tarilganligini ko‘rsatdi.

Prezidentimiz I. Karimov boshchiligida, davlatimiz va hukumatimiz tomonidan, mehnatni muhofaza qilishning normativ-huquqiy bazasini yanada takomillashtirish, hozirgi zamon talablariga javob beradigan darajada ishlab chiqish va amalga tadbqiq etish borasidagi ishlar jadallik bilan olib borilmoqda. Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2000 yil 12 iyulda Mehnatni muhofaza qilishga doir me‘yoriy hujjatlarni qayta ko‘rib chiqish va ishlab chiqish to‘g‘risidagi № 267 qaror qabul qilindi. 10 sentabr 2008 yilda “Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug‘urtasi to‘g‘risida”gi, 16 aprel 2009 yilda esa “Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug‘urta qilish to‘g‘risida”gi qonunlar qabul qilindi. 2010 yil 20 iyulda esa Vazirlar Mahkamasi tomonidan Mehnatni muhofaza qilish bo‘yicha normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish to‘g‘risidagi №153 qaror qabul qilindi. Buning natijasida mehnat va texnika xavfsizligi bo‘yicha turli qoidalar, me‘yorlar, nizomlar, me‘yoriy-texnik va boshqa hujjatlarni qayta ko‘rib chiqish, ishlab chiqish va amalga tatbiq qilish yanada jadallashdi.

Yuqorida keltirilganlar va mehnat muhofazasi bo‘yicha qabul qilingan boshqa o‘nlab me‘yoriy-huquqiy hujjatlar, nizomlar, qoidalar, yo‘riqnomalarning barchasi